

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Кенгеш**

«Ал жанында – кеп сабийли юйюрлеге дайым тутхучлуккъ этти»

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайны губернатору Владимир Владимиров бла бирге Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ федерал округда тол эркилики келечисинде Советни жыйлыуна къатышханды. Аны полпред **Юрий Чайка** видеоконференция халда бардыргъанды.

Кенгешге РФ-ни урунуу эмда социал къорулау министри **Ольга Баталина**, Ростехнадзору Кавказ управлениясыны башчысы **Алан Цалиев**, Россейни МЧС-ини Къабарты-Малкъар Республикада Баш управлениясыны таматасы **Михаил Надежин** да къатышханды. Ушакны кезиунде сёз Россейни Президентини «Кеп сабийли юйюрлеге

социал болушлукъ бериуню мадарларыны юсюнден» Указы Шимал Кавказда къалай толтурулганыны юсюнден баргъанды. Андан сора да, быйыл суула кетюрлюп эмда табийгъат жерлеге отшою салыныргъа болуукъ хаталаны азайтыуу эмда аланы кетериуню амаллары сюзюлгендиле.

Юрий Чайка биогюнлюкде сабийли юйюрлеге болушуу къырал даражада бардыргъанын, Кавказда уа юйюр тёреле баш магъананы тутханлары,

ол себепден анда туугъан сабийли саны да кеплей къалгъанын айырып айтханды. «Юйюр бла сабийле къыралыбызны энчи къайгырыуларыдыла. Алай бла, кеп сабийли юйюрлеге хар жаны бла да тутхучлуккъ этти, ол санда юйюрню къолайлыгъын ёсдюрюу жаны бла ишни андан ары бардыруу бизни баш борчубузду», - дегенди къырал башчыны келечиси. Аны юсюнден КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасы билдиргенди.

Тюбешуле

«Муратыбыз – бир биригиз бла танышдырыу, шүёхлукъну жюрютюу»

КъМР-ни бла КъЧР-ни Башчылары **Казбек Коков** бла **Темревланы Рашид** эмда **Ставрополь крайны губернатору Владимир Владимиров** «Шүёхлукъну кепюрлери» деген регионла аралы туризм-патриот слётха къатышханла бла тюбешгендиле эмда ушак этгендиле.

Бу кюнледе Минги тауну тийресинде бардырыла тургъан жыйлыгъа юч региондан да «Биринчилини атламы» битеуроссей биригюню жер-жерледе белюмлерини келечилери келгендиле.

Тюрлю-тюрлю жерледен жаш адамланы бирикдирген бу магъаналы иш Къабарты-Малкъарда бардырылганы манга бек хычыуун кёрюнеди. Муратыбыз – бир биригиз бла танышдырыуду, сиз

байламлыкъ жюрютюрча, шүёх болурча этиуду. Ёсюп келген тёлуге, жаш адамлагъа къыралыбыз къалай къайгыргъанын кесигиз да кёресиз. Президентибиз Владимир Владимирович Путин да анга уллу эс бурады. Биз да сизге не къадар тап, ырахат болур ючюн, хунегизни, фахмугъузу да кёрюстальыр ючюн къолубудан келгенни аярыкъ туйюлюбюз», - деп, КъМР-ни Башчысы жыйлыгъа

къатышханлагъа жетишимле тежегенди.

Алгъыш эмда насыяхат сёзлерин Темревланы Рашид бла Владимир Владимиров да айтхандыла.

Казбек Коков Ставрополь крайны бла Къарачай-Черкес Республиканы оюучуларына Къабарты-Малкъарга келгенлери

Байламлыкъланы кючлерге алланып

Нальчикде КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайны Губернатору **Владимир Владимиров** бла иши тюбешуу бардыргъанды. Ол республикага «Шүёхлукъну кепюрлери» деген регионла аралы туризм-патриот слётха келгенди.

Слётха сабийлини бла жаш тёлюню «Биринчилини атламы» деген битеуроссей жамауат-къырал кымылдауға Къарачай-Черкес Республикадан, Ставрополь крайдан эм Къабарты-Малкъардан келчиле къатышадыла. Аны юсюнден республиканы оюучусуну пресс-службасы билдиреди.

Республикага келгенле Минги тауну этклеринде болгъан объектлеге къараркъдыла, Уллу Ата журт урушун кезиунде совет аскерчиле-альпинистле къаллай жигитлик болдурганларын билликиде, къоншу регионлада жашаган халкъланы адет-тёрелери

ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди. «Шүёхлукъну кепюрлери» слётну къурагъанлагъа бла анга къатышханлагъа уа ишлери къыйматлы болурун, бир бирлери бла танышыу хычыуун кёрюнюрюн, республикада тургъан кюнлери эсде къалырча болурларын тежегенди.

эм маданиятлары бла шагъирейленирикдиле.

Регионланы оюучулары белгилегенге кёре, тюбешулини хайырындан сабийле бир бирлери бла шүёхлукъ жюрютюрге онг табаркъдыла, артада уа проектлени бирге бардырыргъа болуукъдыла.

Эсигизе салайыкъ, туризм бла жаш тёлю политика тема Къабарты-Малкъарны бла Ставрополь крайны оюучулары Казбек Кокону бла Владимир Владимировну кеп болмай жылны аллында болгъан тюбешулеринде сюзюлгенди. Ол заманда Ставропольну таматасы республикада жашаган сабийлеге Жангы жылгъа саугъала берирге келген эди.

Губернатор регионла аралы туризм-патриот слётда «Шүёхлукъну ингири» болгъанда Ставрополь крайдан келгенле бла тюбешгенди, деп айтылады билдириуде.

2024 жылны жаз башында инсанланы аскерге алыуну жалчытыуу жаны бла мадарланы юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

«Аскерде кючлю халда къуллукъ этиуню эмда аскер къуллукъну юсюнден» Федерал законга тийишлиликде 1994-2006 жыллада туугъан, 30 жыллары толмагъан эмда запасда болмагъан инсанланы 2024 жылны жаз башында аскерге алыуну жалчытыр муратда **бегим этеме:**

1. Указыны бу къошакъларын къабыл кёрюрге: Къабарты-Малкъар Республиканы аскерге чакъыруу комиссиясыны къауумун;

Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал районларыны бла шахар округларыны аскерге чакъыруу комиссияларыны къауумларын;

2024 жылны жаз башында аскерге чакъырылгъан инсанланы саулуқъларын тинтирик эм алагъа багъарыкъ медицина организациланы тизмесин.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал районларыны бла шахар округларыны жер-жерли самоуправление органлары Къабарты-Малкъар Республиканы аскер комиссариаты, Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу къырал власть органлары бла бирге 2024 жылны жаз башында инсанланы аскерге алыу ишни тохташдырылгъан болжаллада тамалауну жалчытыргъа тийишлидиле.

3. Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишле министерство, Россей Федерацияны Ич ишле министерствосуну Нальчикде линейный белюмо аскерге чакъырылгъанла жыйылгъан жерледе, республиканы темир жол станцияларында бла автовокзалларында аскерге чакъыруу бардырылгъан эмда командада жолгъа ашырылгъан кюнледе жамауат нызамлыкъланы жалчытыргъа борчу этилдиле.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министрствосу инсанланы аскерге алыу бла байламлы жумушланы юслеринде басма органлада хапар билдириллп турурча этмеге тийишлиди.

5. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2024 жылны 25 марты,
№ 17-УТ

Къайгырыу

Белгород областыдан келгенлеге – ахшы къонакъбайлыкъ

Бу кюнледе Къабарты-Малкъарга Белгород областыдан 170 сабий келгенди. Алагъа Нальчикни темир жол вокзалында тюбешгенде эмда «Радуга» деген сабий социал-реабилитация арада орнатхандыла. Мында сабийле солурча эм саулуқъларына къаратырча битеу онгла къурагъандыла.

Белгород областыдан сабийлени Къабарты-Малкъарга алыргъа кереклисин республиканы оюучусу Казбек Коков айтхан эди.

Биллм

«Сабийлеге тюз жол кёрюстюу баш борчубузду»

Элбрус районуну **Сабий** эм жаш тёлю чыгъармачылыкъланы айнытхан **Мокъланы Магомед** атлы араны саулай да районга магъанасы уллууду. Аны таматасы **Мисирланы Фарид** блады биогюнню ушагъыбыз.

4 бет**Кёрмюч**

Суратларында – жерибизни ариулугъу

Бараз күн Нальчикде **Къулийланы Къайсын** атлы **Малкъар къырал драма театры** суратчы **Солтанланы Магомедни** кёрмючю болгъанды.

9 бет**Сагъыша 11 бет**

Ата юйню ёмюрледе ёзгертилмезлик жылыуу

Кырау

Тырныауузда тынгылы
ремонттан сора Къулийланы Къайсын атлы
маданият къала ачылганды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайны Губернатору **Владимир Владимиров** эмда Къарачай-Черкес Республиканы Башчысы **Темрезыны Рашид** бла бирге Тырныауузда Къулийланы Къайсын атлы маданият къаланы тынгылы ремонттундан сора официал халлы ачылууна къатышханды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайны Губернатору **Владимир Владимиров** эмда Къарачай-Черкес Республиканы Башчысы **Темрезыны Рашид** бла бирге Тырныауузда Къулийланы Къайсын атлы маданият къаланы тынгылы ремонттундан сора официал халлы ачылууна къатышханды.

Байрам жыйылыуда КъЧР-ни Парламентини Председатели **Александр Иванов**, КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, Федерал Жыйылыуу Федерация Советини келечиси **Салпагарланы Ахмат**, Къырал Думаны депутаты **Геккиланы Заур**, Элбрус муниципал району администрациясыны таматасы **Сотталаны Къурман**, жер-жерли самоуправленинни келечисери, районуу жамауаты болгандыла. Тюбешимде адамлагъа айла-

объектлеге ремонт этилгенди, неда ала ремонт бардыргъан халдадыла. Тырныауузну алгыннгы даражасына къайтыуу бизге магъаналыды, аны жаланда къыралны жашауунда энчи стратегиялы магъаналы магъадан чыгаргъан шахар болурун угъай, мында, Элбрус районда, жашагъан адамлагъа ырахатлы болурун излейбиз. Эмда биз ол жаны бла ишни бардыргъанлай турабыз. Владимир Владимиров кесини сёзюнде чертгенди: «Президенти-

биз былай дегенди: халкъыбызны маданиятыны хайырындан къайсы сынауладан да ёталлыкъбыз. Халкъларыбыз минг жылла бла айны келедиле, эмда бириккен айнууда биз бирге келишулюкнү табабыз, ол, сёзсюз, маданиятды. Бу Маданият юй аны айнууна эмда сабийлерибизни тамблагъы конлерине себеплик этеригине ийнанам.

Темрезыны Рашид белгилегенди: «Малкъар халкъ кесини тарыхлы Ата журтуна кёчгюнчюлюкде 13 жыл туруп къайтханды. Адамла ёз республикаларына терелерин, маданиятларын, адетлерин сакълап жыйышхандыла. Халкъ бюгюлмегенди, мындан арысында да бизни шухлюк сезимле бирикдиргенлей турлукларына ийнанам. Къабарты-Малкъарда терк-терк болуучума, биз къырал оноучуну

башламчылыгы бла бардырылгъан проектлени сюзезбиз, аланы хайырындан адамланы жашауу иги жанына торленеди».

Тырныауузда Маданият юйюню жангырыуу Россей Федерацияны «Эл тийрелени комплекс халда айнытуу» къырал программа-сына кёре толтурулганды. Мекям 1969 жылда ишленгенди. Махкемени коллективни да бай чыгармачылык тарыхы барды. Бусагъатда мында художестову самодетельностыню кружогу эм башха-башха ызлада 4 клуб ишлейдиле. 5 минг квадрат метрден артык кенлиги болгъан мекямда 4 зал, музей эм китапхана ишлерин бардырадыла. Ремонт этилгенде отуоланы тарыхлы ызлары сакълангандыла, шёндю-голю технологияла бла материалла хайырлангандыла. Элбрус району Маданият юйю Шимал

Кавказда маданият махкемелени бек уллуларындан бириди.

Ызы бла КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, КъЧР-ни Башчысы **Темрезыны Рашид**, Ставрополь крайны Губернатору **Владимир Владимиров** Тырныауузда Искусстволаны сабий школаны жокълагандыла. Ол биринчи малкъар профессионал музыкачы, жыя къобузчу, жарыкъландыруучу эм жамауат къуллукчу **Абайланы Солтан-Беки** атын журютеди. Искусстволаны школунда юйренген жаш адамла чыгармачылык жетишимлери ючюн торлю-торлю даражалы эришуледе саугъа аладыла. Школгъа Россейни Президенти **Владимир Путин**ни башламчылыгы болгъан «Маданият» миллет проектге кёре 2021 жылда тынгылы ремонт этилгенди.

Мектеп

Чыгармачылыккыны айныу арасы

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къарачай-Черкес Республиканы Башчысы **Темрезыны Рашид** эм Ставрополь крайны Губернатору **Владимир Владимиров** бла Тырныауузда Искусстволаны сабий школунда болгандыла.

Мектепге 2020 жылда «Маданият» миллет проектге кёре тынгылы ремонт этилгенди.

Шёндю мында искусство жаны бла къошакъ билим берген жети бёлюм барды: фортелиано, оркестр, халкъ чыгармачылык, жыр айтхан, хореография, чыгармачылык жаны бла юйретуу эм эстетика жаны бла юйретуу.

Аланы ичинде эки коллектив «Айырмалы» деген атны журютедиле. Бири «Арабеск» сабий хореография ансамбль

эм «Жулдузчукъла» айырмалы вокальный ансамбль. Бу школда 260 сабий билим алады.

Жокълау

Бек бийикде орналгъан чабакъ мюлк бла шагъырейленгендиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайны губернатору **Владимир Владимиров** эмда КъЧР-ни Башчысы **Темрезыны Рашид** бла бирге Россейде бек бийикде орналгъан чабакъ мюлкнү – «Асыл-Суу» предприятияны – жокълагандыла.

Бу мюлк тенгизден 1000 метрден артык бийикликде орналыды. Тау жерледе аллай производство терели да тийюлдю. Аны башчысы **Макытланы Хызыр** иш къалай баргъаныны юсюнден айтханды. Мюлк мындан жети жыл алгъа къуралганды. Мында форель, белуга чабакъла эмда сётрну торлю-торлюлери ёсдюрюледиле. Бек уллулары 1,2 метрге жетедиле эмда 25 килограмм чакълы бир тартадыла. Чабакъ ёсдюрюню амалларына уа Астрахандан специалистле юйретедиле. Продукцияны саулукгъа жарарча таза болуруна энчи эс бурулады.

Элбрусну тийрелерине солургъа келгенле мюлкнү терк-терк жокълайдыла. Быйыл жайда жангы суу орунла къошаргъа, алай бла ёсдюрюлген чабакъ-ланы кёбейтирге мурат этиледи. **Казбек Коков** мюлкде ишле-

генлени алгъышлаганды эмда аны андан ары айны барырын, жетишимле болдуруларын да тежегенди, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуну пресслужбасы.

Къуралыу

Шахарла, элле да айбатланырча

Къабарты-Малкъарда «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектге кёре танг кесек жер игилендириледи. Аны чеклеринде тапландырыллык жамауат тийрелени сайлау жаны бла битеуроссей къол кётюрюню бардыруу хар инсаннга оюмун билдириге онг береди. Бу жол он кюнню ичинде анга 57309 адам къатышханды. Аланы жартысы волонтерланы болушлуклары эм башхарлары да Къырал жумушланы тамамлау сервисни хайырлангандыла.

Эсге сала айтсакъ, терели конкурсда жамауат аслам хайырланган объекте ючюн къол кётюруге керек болады. Быйыл республикада аллай онсегиз объект кёрюзтюлгенди. Сайлауу кезиуонде

инсанла шахарлары эм эллери айбат болуру ючюн не этерге кереклисин да билдираллыкъдыла. Сёз ючюн, сабийле ойнагъан, спорт, ара майданланы эм башха жерлени сайлауу аяллыкъдыла. Уллу кёллюк этмеген жерлешлерибизни хайырындан скверле, паркла эм башха социал магъаналы объекте ишленедиле эм жангыртылынадыла.

Беш жылны ичинде «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектге кёре, республиканы айбатландыруу жаны бла иги кесек иш этилген хар ким да эслерге боллукъду. Бу жол сайлау башланганда, он кюнню ичинде анга иги кесек адам къатышханы проетни даражалылыгын ачыклайды. Мындан арысында да шахар-

ла, элле да иги жанына тюрленери, жерлешлерибизни эм туристлени да къууандырыр ючюн проектге тири къатышырыкъбыз – дегенди КъМР-ни къурулуш эмда жашау журт-коммунал мюлк министри **Алим Бербеков**.

Проектге онтерт жыллары толгъанла къатышыргъа боллукъдула. Кёл кётюруге уа 30 апрельге дерри жарайды. Аны ючюн www.za.gorodsreda.ru сайтха ки-

рил, «Платформа голосования» бёлюмде регионну, округну неда районну табын, анда жаратхан объектни сайларгъа керекди. Аны дагъыда Къырал жумушланы порталында тамамларгъа боллукъду. Бу ишге къатышыргъа суйгенле волонтерла да болушуркъдула.

Эсеплеге кёре, эм кеп кёл кётюрюлген объекте экинчи жыл игилендирилге тийшли тизмеге къошулукъдула.

Белгилеу

«Кавказны жаухарына» саналгъанды

Москвада туризмни эм къонакъбайлыккыны «MITT-2024» халкъла аралы уллу кёрюзтюлдеде Къабарты-Малкъарны бёлюмю «Кавказны жаухары» деген кесегинде диплом бла белгиленгенди.

Анда республиканы туристле эм суйген жерлери, маданият, тарых эм табият байлыкларыбыз барысы да кёрюзтюлдедиле. Артык уллу болмагъанлыкъгъа, ол кёрюмчеге келгенлени туризмде онларгъа эмда шагъырейлендирилгенди, анга кёпле эс бургъандыла. Юч кюнню ичинде республиканы стендине минглге бла адамла къарагъандыла, деп билдиредиле Курортла эм туризм министрстводан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Парламент

Хар жылган он автобус сатып алырзга мурат барды

КЪМР-ни Парламентинде Жамауат советни жыйылыуунда халккы пассажир транспорт бла жюротуоюну, ол санда ток бла ишлеген транспорт бла, болуму сюзюлгенди. Анга КЪМР-ни Парламентини спикери Татьяна Егорова кыатышханды. Кенгешни Жамауат советни башчысы Бечеллери Илияс бардырганды.

сажирлени жюротуоу бла 1818 транспорт корушеди, битеу муниципалитетле аны бла жалчытылыныпды.

Былырдан а муниципалитетле эм регионла аралы маршрутланы Идаров атлы орамда орналган 2-чи номерли вокзалдан «Шимал» эм «Кюнбатыш» вокзалга кечорюк жаны бла иш башланганды.

– Регионла аралы маршрутланы барысын да бир жолга кечорюрге борчла салынгандыла. Ол мурат бла Росавтотранс бла уллу кырау жумушла толтурулгандыла. Алгын былай уллу проектни бир субъект да толтурмаганды, – дегенди ол.

Али Ахохов айтханыча, алай бла маршрут таксиле энди шахарны арасына кирмей, аны чеклеринде тохарыкдыла. Аны хайырындан а шахарны ичинде жолла эркин боллукдыла. Биюонлюкде уа орта эсеп бла

Идаров атлы орамда вокзалга 500 автобус бла маршрут такси келедиле.

Алай бла муниципалитетле аралы маршрутла жангы вокзалга 30 марта, регионла аралыла уа 1 апрельде кечорюлжюкдө. Шендю адамла аладан шахарга чырмаууз келпирча мадарла толтурулдыла.

Докладчы автобусланы бла маршрутканы болумларыны юслеринден да айтханды. Аланы асламы эски болгандыла, шендюю излемлеге келишмейдиле. Дагыда уллу автобусланы маршрутладан кетерча этгендиле, аны хатасындан а пассажирлени жюротуоу тийишли даражада толтурулмайды, кьоркюузулук сакланмайды, тегерекдеги кыдууретте хата да уллу болады.

– Маршрут таксиле асыры кепден, пассажир ючюн эришмиле барадыла. Аны хатасындан а водителле жолла жорююно

жорукларына бузуклыкка этедиле, асыры терк барадыла, неда толгунчу жеринден тепмейдиле, – дегенди ол.

Али Ахохов Къабарты-Малкьарга жылны аллында берилген 44 автобусну Нальчикни ичинде маршрутлага тохташдыруу жаны бла жумушла тамамланганын билдиргенди. Дагыда республика Федерал программалага мындан ары да кыатышыртыгын чертгенди. «Аны бла бирге хар жылдан да КЪМР-ни кеси ахчасына бек аздан 10 автобус (уллу эм орталык) сатып алырзга белгиленди. Бу жумушлага 100 миллион сом тенгли керек боллукду хар жылдан», – деп кыошханды ол.

Нальчикде пассажир транспортну иши кыалай кыралганыны юсонден шахарны администрациясыны башчысыны биринчи орунбасары Анатолий Тонконог билдиргенди. Шахарны ичинде 33 маршрут барды. Аладан 7-синде автобуслы ишлейдиле. Былтыр а пассажир транспорт бла 19 миллион адам жорютолгенди, аладан 18 миллиону – микроавтобусларда. «Нальчикни районлары барысы да бир бирлери бла байланыпдыла. Аны хайырындан а кыайсы жерге да чырмаууз жетерге онг барды», – дегенди ол эмда пассажир транспортну ГЛОНАСС система бла жалчытыу иш кыалай кыралганын билдиргенди.

Ространснадзорну Шимал-Кавказ федерал округда бөлүмюню КЪМР-де жер-жерли отделени башчысыны орунбасары Замир Виндижев автомобиль транспортта законла кыалай толтурулганын билдиргенди. Ол бу жумушлада хайырылган транспортну жартысындан асламы он жылдан кеп ишлегенини, профессионал билмилери болган водителле жетишмелерини, адамланы автобусларда башха шахарлага заказ бла жюротуоюно бир низамга келтирмеге кереклисини, центрьден башлап, битеу пассажир транспорт ГЛОНАСС система бла жалчытылырга кереклисини юслеринден айтханды.

Докладчаны сюзө, советни келечилери троллейбус экологияга хата салмаганын белгилеп, аланы болумларын билдире суйгендиле. Али Ахохов айтханыча, биюонлюкде жалаңда 4-чю маршрут ишлейди, анда 7 троллейбус барды. Болсада жангыларын алырзга жууук кезиде белгиленмейди. Аланы орунларына ток бла ишлеген автобусланы хайырылгануу соруулары сюзюлгендиле.

Дагыда жангы вокзалдан шахарны башха жерлерине жетерге кыйын боллуктуна ишеклигини да билдиргендиле. Али Ахохов айтханыча, шахарны ичинде жорюген 9 маршрутну жолу «Шимал» вокзалга дери созулукдула.

Жыйылыуда Жамауат советни быйыл ишини планы кыабыл керюлгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Жыйылыуу

Быйыл тамамланган ишлеге тийишли багза берилгенди

Къабарты-Малкьарны Экономиканы айнытуу министрствосуну былтыргы ишини эсеплени чыгарыуу бла байлалы коллегия бардырылганды. Аны ишини республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Мурад Куниев, Парламентини экономика политика, инновациялы айнытуу эмда предпринимательство жаны бла комитетини башчысы Заур Апшев эм башхала кыатышхандыла.

Министр Рахайланы Борис билдиргенге кере, былтыр республиканы эм магнаналы макроэкономика керюмдюлери естендиле. Битеулю регион продукт (ВРП), бурунгу жыл бла тенгештиргенде, 5,4 процент кыошуп, 291,3 миллиард сомгга жетгенди. Промышленность производство 3,8 процентте кебейгенди, республикада чыгарылыуу тышына жиберилген товарланы, сора тамамланган ишлени эмда берилген жумушланы багзалары уа битеу да 54,6 миллиард сом болганды.

Баш капиталга этилген инвестицияла да бек иги кыошхандыла: бурунгу жылдан 8,5 процентте аслам болуп, 68,3 миллиард сомдан атагандыла. Розница сатыу-алуу а биюнда ахшы керюмдөле керюптгенди: 2022 жылны багзалары бла алып тергенде, 9,4 процентте аслам болганды, ахча бла тергенде уа – 283 миллиард сомгга жетгенди. Туристлени саны 1,5 миллиондан атаганды (26,3 процентте кеп).

Экономиканы айнытуу иги кыошумчулук этгенде гиче эмда орта бизнес бла кюрешгендиле. Борис Магомедович айтханыча кере, ала да ёсюм керюптгендиле былтыр. Быйыл биринчи январьга республикада гиче эмда орта предпринимательство (МСП) субъектлени саны 9,9 процент кыошуп, 21 290 болганды. Энци

предпринимательлени саны уа 15,7 мингден аз атаганды (ёсюм 11,1%).

Бу бөлүмдеде кыармашханга «Гиче эмда орта предпринимательство, энчи предпринимательство башламчылыкка себеплик этиу» миллет проектни чеклеринде болушлук бериледи. Бу иште дагыда КЪМР-ни Гарантияла фонду, МСП-га эм аз кредитле берген фонду, Предпринимательствога себеплик этген ара да кыатышхандыла.

Кырал жумушланы тамамлаган арада (МФЦ) бизнес бла кюрешгенге деп кыралган бөлүмдеде былтыр 7 724 жумуш берилгенди, ол санда 554 – «Корпорация МСП» акционер обществодан.

Миллет проектлени тамамлау да андан ары барады. Былтыр Къабарты-Малкьарда 45 регион проект бардырылганды. Кыралны эмда регионну бюджеттеринден алагга 12 334,6 миллион сом бөлүнгөнди. Бу жаны бла республика алчылыны санындды.

Министерство регионда инвестициялы стандартны кийириу жаны бла былтыр аслам иш тындырганды, дегенди Рахайланы Борис. «Къабарты-Малкьар Республикада Тырыауузда вольфрам-молибден магданланы чыгарыуу эмда жарашдыруу» проектни чеклеринде «Эльбурский горно-

рудный комбинат» ООО бла, сора «Чегем Агро» предприятие бла, иште ахча салырга келендирюу эмда аны капиталны кыоруула жаны бла келишимле этилгендиле. Экинчи сюз жок гектарда теплица комплекс кырауу бла байламды.

Бурунгу жыл бла тенгештиргенде, былтыр тыш кыралла бла сатыу-алуу жети процентте аслам этилгенди. Ол санда экспорт жумушланы саны юч процентте, импорт а 8,3 процентте кебейгенди. Республика тышына ашырган продукцияны ючден эски СНГ-да кыраллага барады. Анда да асламысы аш-азыккадыла. КЪМР-ни Экспортка себеплик этген арасыны болушлуктуу бла гиче эмда орта предпринимательство экспорт келишим кырагандыла. Бары да 3,6 миллион доллар багасын тутадыла. План бла уа 2023 жылга аланы 3,4 миллион долларга жетдирмеге керек эди.

Инсанлагга эмда МСП субъектлеге жумушла этиуно илгендирюу хыйсал бла «Цифралы кырал ону этиу» регион проект бардырылады. Былтыр министрствону кыармашыуу бла ол 117 процентте толтурулганды.

Республикада МФЦ кесини ишин кыйматлы бардырады. Биюонлюкде аны жер-жерледе 134 бөлүмю (407 «терезеси») барды. Былтыр алагга 1,35 миллион керектендиле неда сөлөшгендиле, аланы специалистлери уа 748,7 минг кырал, муниципал эмда кыошак жумуш бергендиле. Рязань шахарда 2023 жылда 5-6 декабрьде

жетинчи Битеуроссей МФЦ форум этген эди да, Къабарты-Малкьар анда эки номинацияда хорлаганды: «Эм иги регион МФЦ сьз» бла «Аламат МФЦ проект» дегендеде.

Рахайланы Борисден сора министрствону кыауум келечиси кысыха билдирюле бла сөлөшгендиле. Аны орунбасары Ольга Белекчан гиче эмда орта предпринимательство былтыр кыалай айныгыны юсонден шартла келтирип толурар айтханды, контракт системаны, контроль-надзор ишини, конкуренцияны юслеринден да ханарлаганды. Энтта да бир орунбасары Темиркан Баждугов инвестициялы эмда кырал-энчи иели байламлыкка не халда болгандыла бла шагърейлендиргенди. Кырал жумушланы эмда ону этиу системаланы департаментини башчысы Життеланы Марина электрон правительство кыалай ишлегенин, кырал ону этиу системаны «цифрагга» кечорюу да кыалай барганын билдиргенди. Регионну маркетинг эмда тыш байламлыкка департаментини башчысы Севиль Богацкая уа бизге шүөк тыш кыралла бла арада байламлыкка кыалай кыралгандыларын туура этгенди.

Ахырында Мурад Куниев, КЪМР-де МФЦ-ны башчысы Аслан Афауновну чакырып, РФ-ни экономиканы айнытуу министри Максим Решетниковну ыразылык кыатыгы бла сауыгалаганды. Ызы бла КЪМР-ни Экономиканы айнытуу министрствосуну былтыргы ишине иги багза берип, аны башчысына эмда коллективине ыразылыгын билдиргенди, быйылга борчланы да туура этгенди.

УЛЬШАЛЛАНЫ Мурат.

Жамауат палата

Окытууга жетишимле эм кемчиликле сюзюлгендиле

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасыны кезиулю жыйылыуу мектепде билим берииуно жангыртыуа аталганды.

Жыйылыуу ача, палатаны башчысы Хазратали Бердов билим берииу учреждениланы ырыскы-техника онгларын игилендириуу жаны бла толтуруучу власть органла уллу иш бардыргъанларын белгилегенди. «Арт эки-юч жылда республикада жангы мектеплени эм сабий садланы кыруулушларын бардырыуа, болгъанларын жангыртыуа аслам эс белюнеди. Ала толсуунай да торленгендиле: ёсе келген тёлөлеге тынгылы билим берирге битеу онгла кыраладыла», - дегенди ол.

Ызы бла КЪМР-ни жарыкландырыу эм илму министри Анзор Езаов доклад этгенди. Анда белгиленгеннича, «Къабарты-Малкъар Республикада билим берииуно школ системасын жангыртыу» регион проекте кёре кырал эм муниципал билим берииу учрежденилауа толу ремонт этиледи, ала шёндюго оборудование бла жалчытылынадыла, учреждениланы терроризмден кыоруулауу иземлери толтуруладыла, устазланы бла

юйретиучюлени усталыклары ёсдюроледи, китап эм окыу керекле жангыртыладыла.

Бу проект 2022 жылда башланганды эм 2026 жылны ахырына дери бардырыллыкды. Бююнлюкде республикада 266 мектеп барды, алада 121 603 сабий окыду. 33 школда окытуу эки сменде бардырылады, экинчи сменде окыуанла 12 040 боладыла.

Проектни чегинде 2022-2023 жылда 59 жерге ремонт этилгенди, аны ючюн федерал бюджеттен 3 015 767,6 минг сом бёлөнгенди. Эски болгъан китапланы жангылауа алышындрыр ючюн республиканы бюджетинден 2022 жылда – 14 046,30 минг, 2023 жылда уа 42 133,0 минг берилгенди. Бу ишлеге Россейни Правительствоосуну резерв фондундан да, кыруулуш кереклеге багъала ёсгени эм аны бла байламлы келишимде белгиленген кыоранча да торленгенлери ючюн, 73 289,00 сом ётдюрюрге белгиленди. 2024 жылны 1 январына бюджет ахча

белгиленген жумушлагъа толсуунай хайырланганды. 2024-2025 жылда да 13 билим берииу учреждение жангыртыллыкды, аны ючюн федерал бюджетден быйылгъа 788 260,90 минг сом жиберилгенди. Февралыны ахырына 13 объекте конкурс документация жарашдырылганды, жетисинде жангыртыуу ишле башлангандыла.

Билим берииу учреждениланы жангыртыуу къалай баргъанына кыарар ючюн Жамауат контрольну штабы кыруалганды, анга ата-анала да киргенди. Штабны, Жарыкландырыу эм илму министерствону, Жамауат палатаны, жер-жерли самоуправление органланы келечилери, Кырал Думаны эм республиканы Парламентини депутатлары да кыруулушланы, жангыртыуу ишлени барыуларын эсепте турадыла, дизайн-проектлени жа-

рашдырыуа да къатышадыла. Анзор Клишбиевич чертгенди, школлага ремонт этюно, жангыларын ишлеуно хайырындан 2025 жылгъа окытууну бир сменде бардырыуа онг берилкиди. Алай бла уа кружокланы бла секцияланы кыраууа, къошакъ билим берииуге заман да, жерле да болукъдула.

Жетишимле бла бирге, кемчиликлени юслеринден да айттыганды. Ала, эм алгъа, ишлени тийишлисича тамамлауда эм аланы болжалларындан кеч къалмай бошауа жамауатны жанындан контроль къаты болургъа кереклисин белгилегенди. Ахырында сейрирлер болгъан органлауа бла учрежденилауа эсертюле этилгенди, деп бирдириле Жамауат палатаны пресс-службасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфья.

Саулукъ

Кёз ауруулаган иги багъарча

Республикалы клиника больницага шёндюго диагностика эм лазер аппаратура алынганды. Ол хирургияны жангы даражагъа кётюрлюкдю, бююнлюкге дери этилиммеген операцияланы бардырыуа онг берилкиди. Бек башы – диагностика тюз болукъдула, халатла азайырыкъдыла. Сёз ючюн, диагностиканы игилендирирге пневмотонометр, авторефрактометр, компьютер периметр болушурукъдула. Ала глаукоманы, нервни атрофия бола тургъанын ачыкълааллыкдыла. Жарыууа, саусузланы асламысы ауруу озгъандан сора келедиле, алгъа болушуругъа кыйынды. Жангы аппаратураны хайырындан энди кёз ауруула башланган чакъларында билиниркиди.

Энди бизни республикада лазер трабекулопластика операцияла бардырыллыкдыла, бусагъатха дери ала этилиммегенди. Республиканы больницада глаукоманы кетерген операцияла ОМС-ны ахчасына бардырыладыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

– **Фарида Магометовна, сиз бу арагъа таматалыкъ этгенин отуз жыл болады. Анга уллу къыйын салгъаныгъызы билебиз. Араны бююннюгю кюнню къалайды?**

– Хау, бизде бир тауусулмагъан чыгъармачылыкъны шауданы къайнайды. Хар кюнден бир жангы затла кёрюп, алгъа юйренип, юйретип жашайбыз. Къолдан уста болгъан аламан устазларыбыз кёпдуле. Бююннюгю кюнню алып айтсакъ, арабыз жетишимлиди.

2022-2023 окыуу жылны эсепление кыарагъанда, информация амалланы кеси ыразылыгы бла сертификатландырыу системагъа кёре «Къошакъ билим берииу» деген бёлюмде ара КЪМР-ни эм иги билим берииу учреждениланы саналганды. Бу шарт бизни ёхтемлендиреди. Нек дегенде кёрюмдюлерибиз бийик, жетишимлерибиз да аламан болгъанына шагъатлыкъ этеди.

– **Сизге сабийле ненча жылдан келирге болукъдула? Жаландан сизни мекаямыгъыздамы барадыла дерсе?**

– Бизге бек гитчеледен башлап, онжети жылларына дери сабийле келедиле. Сабий садлада да ишлейдиле устазларыбыз. Хар жылдан окыучуларыбызны саны торленгенлей турады. Орта эсеп бла айтханда, минг, минг бла эки жюз тенгли боладыла. Дерсе уа кыруу бу мекаямда бардырылмайдыла. Арабыз саулай да районда жангыз болгъаны себепли, элени школлары бла келишим этип, бизни устазларыбыз барып, анда да дерсе бередила.

Бедикде, Былымда, Кёнделенде, Элбрус элде, шахарны школларында бла сабий садларында да. Сёз ючюн, ата-аналагъа да алай тынчды. Сабийле шашкалагъа, шаматлагъа да юйренидила. Саулай бир къауумну бери келтирирге ишлеген ата-ананы онгу болмайды. Аны себепли, ариу кеслерини группаларына келип, устазыбыз дерс бардырыса, мен аны иги онгнга санайма. Анга кёре сурат ишлерге, къоллары бла гиринжле этерге, тигерге да юйретидила.

– **Бусагъатда сизде ненча биригиу барды?**

– Быйыл 31 къошакъ билим берииу программа бардырылды. Ала суратлау, техника, социал-гуманитар, илму, физкультура

спорт жаны бла да юйретидила. Былайда бизни сохталарыбыз, теория билим алып къалгъандан тышында да, сынам жаны бла да кюрешедила. Тигиу этедила, бирчеге юйренидила.

Медицина биригиуде биринчи болушукъну этерге, жангы байларга, кёп торлю ауруулары сылтауларын бла багъыу жолларын окып биледила. Бу биригиуно сабийлери да кёп торлю даража-

сабийледен айырыгъа жарамайды. Жаланда бир кесек энчиликлери артыгыракъ эс бурабыз.

Быллай сабийле бизге Аллахдан келедиле да, тийишлисича юйретиу ишге къатышдырылды. Жангы жылда уа уллу байрам кыраубиз. Сиз бир кёрсегиз эди аланы кыуанчларын бла ол кюн ыразылыкълары! Бизге саулауды ол.

– **Жашау умумлары къыйын болгъан юйрелени сабийлери**

– **Жандауурлукъ ишге да энчи эс бураласыз, алаймыды?**

– Сау болсуна ата-аналарыбыз! Аланы хайырларындан сабийлерибизге бу сезимни да синдирабиз. Аланы жан аурута билген, огурулу инсанла этер ючюн, къолбуздан келгенчиа югюле кёргозтебиз. Бир кюн болмаса да, бир кюн ол баланы эсимде, келюнде да къаллыгына ийнанабыз. Бу ахыр эки жылны ичинде энчи

берирге юйренидила. Бу бёлюмде сабийле хар жылдан «Россия 1» каналда «Елюмосюз полк» деген рубриканы бардырадыла. Мен билип, ондан артыкъ таулу ветеранын юсюнден берииуле хазырап, юйрелерге, аланы, юйор хазналарына саугъа этедила. Бек огурулу ишге санайма мен аны. Арада бардырылган ариу кыруалган тубешиуле бла байрамла уа саулай да районуу ишчилерини эслериндедиле. Малкъар халкъыбызны атын ариу бла айтдырала эсек, ол бизге насыпды.

– **Фарида Магометовна, къайсы устазланы ишлерин чертип айталыкъсыз?**

– Бизде махталмазлыкъ устаз ишлемейди. Къайсы бирин алсам да, аланы жетишимлерини юсюнден кёп зат айталыкъсыз. Былтыр Хаджиланы Мадина бла Руслан Бишенов «Жюрегими сабийлеге береме» деген Битеурсейи конкурсда республикалы кесекде 1-чи жерлеге тийишли болуп, районуу атын иги бла айтдыргандыла. Сабийлени жетишимлерине кёре айтсакъ, барысы да махтауудула.

– **Къаллай ахчы умутларыгъыз барды келе тургъан заманга?**

– Чыгъармачылыкъ жетишимлерибизни бютюнда алгъа атлауырга. Сабийлерибизни тамблагы конлеринде сайлаулары тюз болурча, аланы фахмуларын ачыкъларга умутлубуз.

Дагъыда бек уллу къуанчыбыз а – мекаямызыны тынгылы ремонтун башлагъаныбызды. Алыкъа жангыртыуу ишлени тыш жанындан башлау турадыла. Кесибиз суйгенча тынгылы, ариу мекаям болур деп сакълайбыз. Районуу таматасы Сотталаны Къурманнга ыразылыгыбызны билдиребиз. Кеси кёп кере келип, хар кемчилигибизни сюзюп, уллу кёллюк этмейди.

– **Жангы окыуу жылда уа къайда башларыгъыз юйретиу ишгизни?**

– Ол соруу бу кюнде къыстау сюзюле турады. Мектепле бла келишим кырауи турабыз. Баям, къауум-къауум болуп, мектепде башлааллыкъларыбыз. Ахчы умутларыбыз алдадыла.

Ушакъны **ТЕМУККУЛАНЫ Асият** бардырганды.

Билим

Элбрус районну Сабий эм жаш тёлю чыгъармачылыкъны айныпхан Моксаланы Магомат атлы араны окыучуларыны жетишимлерини юсюнден газетибизде материалла басмалай турабыз. Жаш тёлюно айныгъыда бу араны саулай да районнга магъанасы уллула. Аны таматасы Мисирланы Фарида Магометовна бла къошакъ билим берииу учрежденияны бююннюгю кюнню юсюнден ушакъ этенбиз.

«Сабийлеге тюз жол кёргозтюу баш борчубузду»

лы эришулеге къатышып, алчыла боладыла. Биригиуно бошпак кетерик сабийлеге сынау бардырып, билим алгъанына шагъатлыкъ этген къагъытла беребиз. Анга кёре окыууа кирирге да тынч болгъанын билебиз. Сабийлеге не жаны бла да жол кёргозтюу баш борчубузду.

– **Саулукъларында чекленген онглары болгъан сабийлеге уллу эс бургъаныгъызы билеме. Аны юсюнден да айтсагъыз эди?**

– Билим берииу учреждениланы къайсы бири да быллай сабийле энчи эс бура болурла. Алай биз ол ишени кесибизни бек магъаналы борчларыбыздан бирине санайбыз. Саулукъларында чекленген онглары болгъан сабийле бизге магъаналыдыла. Биз аланы сезимлерине, кёллерине жетер ючюн, энчи программала жарашдырып, анда сабийни энчиликлерин эсге ала, аланы юйретиу, айнтыу амалла илейбиз. Мура-тыбызгъа да жеталабыз.

Ата-аналары ыразы болуп, келалар бизге келеди, келалмагъанланы уа аланы мектеплерине барып юйретибиз. Аланы башха

бла къылыкълары осал, къыйын сабийлене да сиз къалай эсе да сезимлерин къозгъаласыз. Къалай бла табаласыз аланы жюреклерине жол?

– Хар сабий да бирча иги окыуулайды. Хар бирини генетикасы, фахмусы, хунери да башхады, хар сабий да бизге бир энчи дунияды.

Мектепде устаз анча окыучуну ичинде къыйныракъ сабий бла кюреширге заман табала да болмаз, программала бек бай эм къыйын болгъанлары ючюн. Бизде школдача тойколю, эркинлиги барды хар сабийни, дерседе хунерин, не суйгенин айталады. Иги бла аманы не болгъанын да устаз къоллары ишлей тургъан чакъда, юйретиу халда айтханлай турады.

Сабийле жашаудан югюлеге да уллу эс бурадыла. Устазларыбыз хар сохтабызгъа энчи эс бурадыла, ариу айтып юйретидила, суймекликлери бла жюреклерине жол табаладыла. Чынты устазла ишлейдиле бизде, хар сабийни жашау болуму, сезими бизге бек магъаналыдыла.

аскер операциягъа къатышхан жашларыбызгъа болушукъ жибералабыз. Район акциялагъа да къатышабыз бу жумушда.

– **Арада лингвистика бёлюм ачылганды алгъаракълада. Анда сабийле малкъар тилге юйренидила. Не хыйсандан ачхансыз быллай бёлюмню?**

– Жарыууа, жылдан-жылгъа сабийле ана тиллерин унутуп барадыла. Школда окыуанларындан тышында, бизде да оюн халда юйренир онглары болса, бир торлю себеплик эталлыкъ сунмагъа тилни айнуугъа. Керти да, бизге кёп сабийле келип къошулгандыла бу биригиуге. Анала къууанып келтиредиле аланы.

Назмула окыурга, кеслерин сахнада жюрюте билерге юйренидила, сахна оюнла саладыла. Алай бла сабийни ич дуниясы ачылады, эслери айныгъандан сора да, тилге суймекликлери ёседи. Устазла сабийлени Битеурсейи, халкъла аралы, республикалы конкурслагъа да къатышдырып, жаланда 1-чи жерле алып къайтадыла.

Андан сора да, тарыхыбызгъа, ветеранларыбызгъа да намыс

Кёрмюч

Бараз кюн Нальчикде Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда суратчы Солтанланы Магометни кёрмючю болганды. Анга къараргъа шахардан, аны тийресинде элледен кёпле келгендиле.

Суратларында — жерибизни ариулугъу

Эсигизге салайыкъ, Магомет хабазчы жашды, Нальчикде жашайды. Таулада, тозледе айланп, журтубузну ариу сейирлик жерлерин фотоаппарат бла суратха алдырады. Кезиуден кезиуге аланы «Заман» газетибизде чыгъара да турады.

Аны ишлерине къарай, табигъатыбызны ариулугъун кёребиз. Бу сейирлик жерле къайда болурла деп саягъш да этебиз. Алай иги тюрслеп къарасагъ а,

жюрегибизге жууукъ тийрелени таныйбыз.

Магометни суратларында ариу жашил ёзенлени, акъбаш тауланы чукуйларын, чокуракъ суулу чучурларны, эски тау элерибизни, бурун жашауубузну шагъатлары – къалаланы, кешенелени, сын ташланы кёребиз. Аланы кёбюсюню энчи тауруху, хапары барды. Суратчы аланы да унутмайды, жыйышдыра турады.

Автор уста суратчы болгандан тышында да, арий, тала билмеген ишчиди, дайым излеуно жолундады. Бир сейир ташны, агъачны хапарын эшитсе окуна, кёпге соза турмай, ары жетип, хапарын жазып, газетге да келтиредди.

Мен кесим да аны биргесине кёп кере баргъанма. Малкъар тарындан башлап Хабазгъа дери. Огъары Малкъарда Губус ташда болгъанбыз, Мухол сыртына чыкъгъанбыз, эски Бызынгыда, Холамда болгъанбыз, Орта Хабазда Къач тауу башына да чыкъгъанбыз. Алай жерлени кесинг кёзюнг бла кёрсёнг, сейиринг бютюн уллу болады, озгъан жылланы кёрюп къайтханча.

Бир жол Солтан улу бла Хабазгъа барабыз. «Мен сени Къач таугъа элтеме», – дейди ол. Жетебиз Орта Хабазгъа, тау жолну онг жанындады. Тюзюн айтханда, аны къыйырында, таш неда къая юсюнде къачны сураты болур деп тура эдим. Алай узакъдан аллай зат кёрюмеди. Тынч-тынч бара да, солуй, бираздан тауу тёппесине чыкъдыкъ да, анда кёрдюк къачны. Тауу башы сыйдам жонулуп, аны юсюнде – таш къач. Узунлугу – 9, эни – 7 метр. Къалынылгъы уа бир-бир жерлеринде метр чакълы, кёпге къарады. Жаланда башындан къарап ангыларыкъса аны къач болгъаны.

Кёрмючде ол суратлагъа къарай, озгъан жылланы эсибизге салгъанбыз. Солтан улу бу ишлерин къауум жылны ичинде жыйганды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алганды.

Фестиваль

Эм фахмулулагъа — саузгъала

Поэзияны халкъла аралы кюнюне жоралап Кенже элни Маданият юйюнде регионла аралы «Берег дружбы-КБР» фестивалыны гала-концерти болганды. Бу жумуш КъМР-ни Жаш тёлюно ишлери жаны бла министерствосуну, Али Шогенцукъ атлы фонду таматасы Леонид Шогенцукъну эм Юнескону келечиси Розета Марышеваны себепликлери бла къуралганды.

Быйыл конкурсну биринчи урумуна Шимал Осетиядан, Чеченден, Ингушетиядан, Дондагъы Ростовдан, Донецк эм Луганск республикаладан, дагъыда жетмиш башка региондан да мингден аслам сабийле бла абаданла къатышхандыла.

Жаш фахмуланы усталыкъларына къараргъа келген къонакъланы санында «Неклиновский районну белоруслары» культура араны таматасы Ирина Север, «Краснодар крайны Север районуну украинлиери» культура араны келечилери Андрей бла Юлия Самойлик да болгъандыла. Кёп болмай дуниясын алышхан фахмулу поэт Леонид Север бу проектни къураргъа кёп къыйын салгъанын да энчи чертгендиле. Аны себепли бу байрам анга аталгъанын да айтхандыла.

Жыйылугъа келгенлени Кенжени администрациясыны башчысы Эдуард Степанов да алгъышлагъанды. Быллай магъаналы проекле сабийлени, жаш адамланы да фахмуларын ёсдюрюрге иги къошумчулукъ этгенин чертгенди. Кенжени Маданият юйюнде уа къонакълагъа, жаш фахмулагъа да не заманда да тюберге, болушургъа да хазыр болгъанларын айтханды.

Леонид Шогенцукъ да Эдуард Юрьевичге ыразылыгъын билдиргенди, себеплик этип тургъаны ючюн а «Берег дружбы – 10 лет» деген майдал бла саузгъалагъанды. Дагъыда Россейни халкъ артисти Наталия Гасташева да хар заманда да болушуп тургъаны ючюн аллай майдалгъа тийишли болгъанды.

«Орус сёзге къуллукълары ючюн» майдалла бла жазычула Османланы Хыйсаны, Пётр Хатуевни, Малкъар театры артисткасы Алтууланы Халиматны да саузгъалагъандыла. Марита Жамбекова, Елена Кан, Эльдар Дымов «Чыгъармачы жаш тёлюно сыйлы насийхатчысы» белгилеге тийишли болгъандыла.

Концерт программаны уа Леонид Северни чыгъармаларын окуп ачхандыла. Поэтни назмуларын айтып

къууандыргъан сабийлени санында Бапыналаны Алтаир, Уяналаны Кязим, Настя Романова, Джемалия Тумгуева, Кетенчиланы Айла, Исхандер Коков белгиленгендиле

Розета Марышева конкурсха онлайн халда къатышхан сабийле да кёп болгъанларын айтханды. «Аланы санында Херсон областьда жашагъанла, ала, быллай эришиулеге къатышхандан сора да, энчи аскер операцияда болгъан аскерчилеге себеплик этип жашайдыла», – дегенди. Байрамгъа уа андан Дина Шешня, Марк Шешня, Аврора Ткачёва бла Платон Ткачёв келгендиле. Марк а «Кабардино-Балкария» деген назмусун окугъанды.

Дагъыда биринчи урумда хорлагъан сабийлени чыгъармачылыклары бла шагъырейлендиргендиле. Аланы санында жырлагъан, телсеген, назмула окугъан, сурат ишлеген сабийле да болгъандыла. Хореография сабий ансамбльлени, миллет къоубузда сокъгъан къауумланы да белгиленгендиле.

Нальчикни биринчи номерли музыка школундан Бёзоланы Амина бла Мурат Шагапсоев «Горный край» жырны эшитдиргендиле. Дагъыда Амалия Хачатрян, Къужонланы Амалия, Трамланы Самира, Мейралиева Ксения да алакат жырлагъандыла. Ол сабийлени санында жети жылы толгъан фахмулу Болатланы Марибельни уа энчи белги-

лерчады, ол «Уморилась» деген орус халкъ жырны айтып, хар келгенни да ариу ёню бла сейирсиндиргенди.

Ызы бла «Сёзюно кючю» бёлюмде ана тиллеринде жазычуланы чыгъармаларын уста окугъан сабийлени да белгилегендиле. Аланы кёбюсю, назмула окугъандан сора да, кеслери да жазадыла. Аланы санында Сарбашланы Малика, Ахматланы Мадина, Шакъманланы Назиля, Салим Кумишев.

«Берега дружбы» проект сабийлени фахмуларын айнытхандан сора да, юйюрге да уллу эс бурады. Юйюр хар не ахшылыкны, башламчылыкны да мурдору болгъанын айтхандыла. «Мени юйюрюм» бёлюмде хорлагъан Борис Кишевени, Азамат Керимовну эм Башийланы Муратны юйюрлерин а сахнагъа чакъыргъандыла. Ала кеслери юйюрлерин юсюнде видеороликке жарашдыргъанларын араларында алчы жерлеге тийишли болгъанларын чертип, махтау къагъытла, кубокла да бергендиле. Башийланы Муратны юйюрегиси Амина уа хар келгенни да юйюрюне сакъ болургъа, бир бирни сюерге, бир бирге намыс берирге чакъыргъанды.

Ызы бла эришиуге къатышхан, алчы жерлени алгъан эм гитчеле Алтууланы Мустафаны, Гуртуланы Муслимни, Дамир Шогенцукъну, Тамила Балагованы, Имран Мамхоговну да сахнагъа чакъырп алгъышлагъандыла. Леонид Северни чыгъармаларын эм ариу окугъан Темуккуланы Джамиля, Толгурланы Камилла, Малик Небежев махтау къагъытла бла кубоклагъа тийишли болгъандыла.

Ызы бла фестивалгъа къатышханланы барын да КъМР-ни Жаш тёлюно келечиси Байтуугъанланы Исмайыл алгъышлагъанды. Проектни бардыргъанлагъа да ыразылыгъын айтып, министерствону атындан саузгъала бла махтау къагъытла бергенди.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.

Дин

Сыйлы Рамазан ай ахырына жете келеди. Бу заманда муслийманла Аллахуталага табынуу бютюдна кючлерге кюрөшөди, ахшылык-ла, игиликке этерге ашыгыдыла. Рамазанны ахыр он кюню уа Къадар кечени сакланганы бла бютюдна мағаналыдыла.

Бу заманны Герпегежни жамауаты къалай ёдюренин, Къадар кече къаллай къуллукъла этилгенлерин, фитир эм къафара садакъала кимге тийишли болгъанларын билир мурат бла элли иймашы Бёзюланы Хаким хажи бла ушакъ бардыргъанбыз.

Аллахуталага жууукълашыргъа онг болгъан кезиу

– Хаким хажи, сыйлы Рамазан ай ахырына жууукълаша келеди. Бу кезиуге Герпегежни жамауаты къалай тубөгенди?

– Аллахуталаны сыйлы, берекетли ораза айыны ахырына жете келебиз. Бу кезиуде уа хар адам да башка кезиуде толтуралмагъан жумушлары, ахшылыкъланы кебейтирге кюрөшөди. Герпегеж да башка элден эми туюлды. Рамазанны тансыкълап сакълагъанла жамауатда кеп болгъандыла. Межгитте келгенле, ораза тутханда айтадыла аны.

Рамазан ай Аллахуталага жууукълашыргъа онг болгъан заманладан бириди. Элибиз да миллетден артка къалмай, аны кесине хайырлы ёдюрюрге кюрөшгенди. Межгитте башка замандан артык жюрюйдюле муслийманла, тарауих намазга элден жамауат сюеледи, тыйшандан келгенле да бардыла. Тарауих намаз бла бирге ууазла берирге да кюрөшгенбиз. Ма бу халда ётеди сыйлы ай.

Бютюнда шёндю межгитте келген хычыуунду. Нек дегенде төгеренде тизгинине къаралганды, арбазы ариуланганды, ичи да тынгылы жангыртылганды. Намазга сюелирге, олтурургъа, Къуран окъургъа кёлю барырга хар не да жетишеди. Абидезни жангыртырга онгла да бардыла. Битеу бу жумушла адамны кёлюн кётюрюрге, Аллахуталага ийманны кючлерге себепден бирлеридиле.

– Оразаны ахыр он кечесинде муслийманла Къадар кечени излейдиле. Аны юсонден да айтсакъ иги боллукъду.

– Рамазан айы ахыр он кечесини ахшылыгыны юсонден Мухаммад файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, хадислеринде кеп айтады. Сыйлы Къуранда быллай аят барды: «Къадар кечедде этилген жумушлары, ахшылыкъланы Аллахутала минг айдан эсе кебейтгенди». Минг дегенни къалай ангыларга боллукъду? Араплылада минг деген чексиз уллу, кеп-чюлюню, кенг затны сыфатлайды. Аны ючюн минг ай бла чекленмейдиле ахшылыкъла, ала кертиси бла

къаллай бир болгъанлары адамга белгисиздиле, аны бир Аллах кеси биледи.

Къадар кечени Мухаммад файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, экиге кереленмеген кечеледе изле-гиз, деп ойретгенди. Башха айтханда, Рамазан айны 21, 23, 25, 27 эм 29 кечелеридиле. Алай, сёзге, Рамазан ай къачан башланганына жангылып, аны хатасындан а Къадар кечедде тийишли жумушлары толтуралмай къальырга къоркку барды. Аны себепли файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, айны ахыр он кечесин айырмай, барысында да Аллахуталага табынуу къа-тыландыргъанды. Мухаммад файгъамбарны, Аллахны саламы анга болсун, юй бийчеси, бу кезиуде келечи ахуларын да уятып, кеси да белин къаты байлагъанды, деп билдиргенди.

Белин байлагъан дегенни къалай ангыларга бол-лукъду дегенде, ол табынуу къаты, солумай тамам-лагъанды. Аны ючюн Рамазан айны ахыр он кечеси артыкъда ахшыдыла.

– Къалай ёдюрюрге тийишлиди бу кечелени?

– Хар муслийман да къолундан келгенча къуллукъ этерге жарарыкъды. Къуранны кёлден билген, намазга сюелип, аны окъургъа боллукъду. Кёлден билмеген а, Сыйлы Китапны аллына салып, намазда сыйлы аятла-ны окъургъа да жарайды.

Къуранны окъуй билмегенле уа тилекле этсинле. Мухаммад файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, бу кечелени кеп этилген тилекле бла белгилегенди.

Къол аязланы жайып, ёрге кётюрюп, кеси тилинде: «Кёню, жерни да жаратхан Улуу Аллах, сен мени гю-няхларымы кеч, жарлылыгымы байыкъдыр», дегре жарарыкъды. Анга кёре Аллахуталаны атларын, сы-фатларын айтып, тилек этген хар кимни да къолундан келлиди. Быллай халда ёдюрюп, хар адам да ол сыйлы кечеледен кесини юлюшон алырга тийишлиди.

Мухаммад файгъамбарга, Аллахны саламы анга болсун, асхабларындан бири быллай соргъанды: «Ал-лахны келечиси, ма бу Къадар кечеди деп билсем, не айтмай?».. «Мени Аллахым, сен кечичюсе, жазык-сынычуоса, мени кеч, манга жазыксын, деп тиле», деп юйретгенди.

– Хаким хажи, фитирни бла къафараны араларында башхалыкъланы да ангылатсанг эди.

– Ораза тутханда кемчиликле этмей болмайбыз. Аны себепли Мухаммад файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, жангычылыкъларыбызны жуудургъан садакъа буюргъанды – фитирни. Ол ораза бошалып, Гъайыт намазга жыйылгыныч тёленирге керекди. Фитирге не зат бериледи – ахча, неда аш-суу. Халкыны ичинде, жашагъан жеринде аслам къаллай аш жюрюгенине, адамла не бла кечингенине кёре.

Бу садакъа жарылагъа, мискинлеге, болушлукъ кереклиге тийишлиди. Мискин деп кимге айтылады. Ол ишлерге да боллукъду, Мом-шай да туюжореди. Алай алгъан хакъы кесине, юйюрюн кечиндирирге, битеу кереклеге жетишмейди. Факъыр а бир кере ашап той-са, экинчи не бла аууланчыгынын билмеген адамды – алай къарысуз, амалсыз жашагъанга айтылады. Ма бу эки къуаум да тийишлиди фитир садакъага.

Рамазан айда оразадан саусузла, абаданла андан эркин этилгенлери белгиледи. Адам Рамазан айны кезиунде ауруп, кесине багып, къаратып, сау болса, ол къафара тёлемейди. Къайтышхандан сора, кюйгъан кюнлени ораза тутуп тёлереге керекди.

Алай ауруу хроническийге кечюп, саулыкъ къайтыры-на ышаныулукъ болмаса, адам афгъа юсюне боллукъ-на умут юзюлсе, ол кезиуде кыфара тёленеми.

Дагыда абаданла кюнюн узунуна бир-бир жуукъ къаба турмасала, къарысузга кетип къаллыкъларына къоркку барды. Ма ала да ораза тутмай, садакъа тёл-кел къальырга боллукъдула. Къафараны тёлере эркин Рамазан айны хар кюню ючюн жарлыгъа аш-суу берип тойдурады. Ахчага кечюрюп, хар кюню ючюн тёлел къюяргъа да боллукъду. Къафараны бла фитирни ёл-челлерин а жууукъ кезиуде КъМР-ни Муслийманларыны дин управленисы белгили этерик болур.

Аллахутала Рамазан айда биз ары дери толтурал-магъан ахшылыкъларыбызны этип, бизни Жаратханы ырахматындан байыгып, юлюш алып, муратларыбыз-га жетип, гюняхларыбыз кечилип, таза болуп чыгъарча насып берсин. Халкыбызга, жамауатыбызга Алла-хуталаны сыйын, даражасын билип, бизни дунингъа жаратханда салгъан муратына бойсунуп, Ырахматыны тюз къуллары болуп жашарча аллай къадар берсин.

Ушакъны ТИКАЛАНЫ Фатима бардыргъанды.

Бушуу

ТЕНГИБИЗНИ СЫФАТЫ ЭСИБИЗДЕН КЕТЕРИК ТЮЙЮЛДЮ

Бу кюнде фахмулу малкъар поэт, кечюр-мечи Геккиланы Бат-талны жашы Магомет дуниясын алышханды. Ол бушуулу хапар рес-публиканы жамауатын жарсытханды.

Магомет Къазахстанда 1947 жылда 8 мартда туугъанды. Ата журтха къайтхандан сора, аны юйюрю Тырынаууда жашагъанды. Школуу бо-шагъандан сора, уруну жолун ол вольфрам-мо-либден комбинатны шах-таларында башлагъан-ды. Тамам ол жыллада аны биринчи назмулары «Коммунизмге жол» газетде бла «Шуёхлукъ» альманахта басмаланып башлагъандыла. 1970 жылда Москвада адабият институтха адам иер онг чыкыгъанда, тамата къалам къарындашлары аны ары барырын тийишли кёргендиле. Алай бла, Магомет дуниягъа белгили М. Горький атлы адабият институту бошагъанды. Москвадан къайтхандан сора, бир къуаум жылны Нальчикде Китапны сюйгенлени обществосунда ишлеп тургъанды.

Ол биринчи китабы «Тунгуч» деген аты бла 1973 жылда, ол студент болгъан жылда чыкыгъанды. Студентге китабын чыгаргъан уллу хорлам да, къууанч да, ёх-темлик да болгъаны, жангы илхам бергени сёзсюзю. Китапха кирген назмулары асламы Ата журтха аталады. Ол китап малкъар адабиятта чынты лирик келгенин туура этген эди.

Магомет экинчи китабына «Чыкён» деп атагъан эди. Поэтни бери кирген къайсы назмуусун алсанг да, поэзия жорукъга бойсунган, тынгылы тизилген оюмну кересе. Ол тау жерине, аны жарсыу, къууанч кюнлерине, атала-ны эриклерине, кишиликлерине аталады. Мында бир айырмы зат барды – ол болур кертилиги да – Магомет халкыны тарыхын жерини, ата-бабаларыны юсю бла айтханды.

2006 жылда уа Гекки улуна «Жазыу» (назмула, кё-чюрмеле) деген китабы кёргенди дунияны. Ары поэтни терен мағаналы, философия оюмлу назмуларындан сора да, ана тилибизге кёчюрюлөп, белгили орус поэт М. Лермонтовну «Мцъри» поэмасы киргенди.

Геккиланы Магомет кечюрмечилик иш бла дайым кюрөшгенлей тургъанды. Ол ана тилде сёлешдирген пьесалагъа кёре, Малкъар театры труппасы кеп сахна оюн салгъанды. Ол санда А. Чагарелини «Ханума», Ж-Б. Мольерни «Скапенни хыйлалары», Шиллерни «Сюймеклик бла харамлыкъ», К. Гольдонини «Коджинде болгъан дауурла», З. Аксировну «Даханого», Н. Гогольну «Ревизор»...

Озгъан жылда уа Магомет француз жазыучу Антуан де Сент-Экзюперини «Маленький принц» деген китабын кечюрюп къууандыргъан эди окуучуланы.

Геккиланы Магомет дуния адабиятына ана тилине кечюргени ючюн Россейни Жазыучула союзуну саугъ-асына, Мажит Гафури атлы халкъла аралы премиягъа да тийишли болгъан эди.

Магометни жашау эм чыгъармачылыкъ жоллары миллетини тарых аушлары бла – къууанчы, бушуу, тюзлюгю бла байламды эдиле.

Геккиланы Магометни ахыр жолгъа ашыра, аны аху-ларына, жашау нёгерги Жаухаргъа, жашы Таукъанга ала бла бирге жарсыгъаныбызны, бушуу этгенибизни билдиребиз. Ол фахмулу адамны, керти тенгибизни жарык сыфаты эсибизден бир заманда да кетерик туюлды.

Къабарты-Малкъарны
Жазыучуларыны союзу.

Тышында дерс

Хайырлы жолоучулукъ

Къабарты-Малкъарны къырал аграр университетини механизация эмда предпритияланы энергия бла жалчытуу факультетини окуучулары Къашхатауда ГЭС-ге къонакъгъа чакыргъандыла кеп болмай. Ала бла бирге анда аланы устазлары Саидмагомед Кушаев бла Аслан Кумахов да болгъандыла, деп билдиргендиле РусГидрону республикада бёлюмонден. Къашхатау ГЭС Тёбен-Черек станцияланы санын-

дады. Студентлеге Сууны битеудуния кюнюне атап экскурсия бардыргъандыла. Алагъа бу объект неден къуралганын кёрюзтгендиле, аны къаллай онглары болгъаны бла шагърейлендиргендиле. Студентле уа айтылганга уллу эс буруп тынгылагъандыла, гидроагрегатла орнатылган залгъа, башха затлагъа да сейир этип къаргъандыла.

Ызы бла суу уллу байлыкъ болгъаныны, аны аяулу хайырларыгъа кереклисини юсонден да ушакъла бардырылгандыла. Ахырында уа къонакълагъа гидроэлектростанцияла къалай ишленгенлерини юсонден фильм кёрюзтгендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Ол күн элге нек келгеним эсимде той-юлдо... Алай эсе да, ата юйюме тансыктык жорекни билесе, кечеди-кондо дей да турмаучума, машина чакырып, аз-көп болса да, барып, анда жорегими чөкдөрөмө. Манга «нөгөр» аюйде Тамбийланы Кысботну «Атагя-анагя баллада» деген жыры да болуучу. Аны салып, көп тынгылаучума, да не айтыр кереклиси барды, ата-анамдан ыразылыккыны, ол угъай, юйно кесинден кечгинчиликни, жангыдан да тилеучөмө. Биз аны адамлагы тансык этгениби ючюн жарсыймай.

Ол күндөн бери да талай заман озганды. Юйге, барыгыз да сыйлы болугуз, сабийле

кырагъанлай турама. Бираздан тешно бери кыйырында ёсочуно уллу агъач кертме терекни аууп тургъанын эслейме. Кыаллай бир ойнагъанбыз биз, эли сабийлери, аны тюбюнде. Кертмечиклери уа! Ол алапы бизге бир да «кызгъанмай» беричю эди. Берекет, табийгъатны бир зат да өзгертал-малзык толу берекети.

Жаным терекни аугъанына да жарсый, сабийлик жылларым да эсиме тоше, көп сюелдим. Алай а жаланда ол угъай, дагы-да бир башха зат торленгеннин акъылым ангылай, кезюм а эслеялмайды. Охо да, сюелип турмайым да, сабийле тургъунчу, арбазны сыйпайым дей, жумушха узалдым.

Агъачдан узакъ тойюлбюз, аны ючюн-мюдю, билмейме, былайда кыаллай торлюсюм да кере ёсгенбиз алапы. Бир кесекден а мен сюйючю ариу кыюлан, узунбурун да байрамжакчыккыны (удод) «уп-уп-уп» деген таушун эшитеме. Кесчигин да көрсөм эди дей, сагъая, тегеректе кырайыма. Бир кесекден а аны халжарны чорбатыны мюйюшчюгюне кыюноп тургъанын эслейме. Мен да аны ариулык-угъуна сюйюноп бошагынчы, ол а учду да кетди.

Энди уа сабийле да излей болурла мени дей, энишге арбазгя тошемө. Аны-муну дегенлей, жерлерине сала тургъунчу уа эки акъ кыш кыайдан эсе да чыгып, кыайсы-биз ариу тепсейбиз да дегенча, бир булут да эсленмеген чууакъ кекде учадыла. Алапы алай «ойнагъанларын» керегеним а бютонда кызгъадыла жорегими. Жиямукъларым не этерлерин манга сормайдыла. Арбазны ортасында сюелип, кепге дери турдум кырагъанлай. Сабийлигимде болмаса, алай акъ кыушланы ол тийреледе эсленме деп да тойюлдо эсимде. Мен да ол сагышыны эте тургъунчу, ала уа Байкиши тогъай кёрюнген жанына кыалагъа учуп кетдиле. Ала кезге азчык эсленген кыра тамгачыкылача болуп кыалгынчы, ызларыннан кыарай, кыалай эсе да, жорегим биягы таралды. Табийгъатны бла адамны араларында байламлыккыны юсюндөн да этдим сагыш.

Ол шартны сагышымда кыарындашларымы саламларчына ангылай, алагъа тилек этдим. Алагъа деп, кыарт анабыздан кыалган эски Кыурандан окуюм деп да ашыкдым. Ызы бла уа, айтханымча, Кысботну жырын салдым. Ол а: «Кетерикме, аяз, айып этме, энтта бир кесек бир турайым...» – дей жырлайды. Айхай да, бу жыры бир кере эшиткен окуяна мени тошонмей кыаллык тойюлдо. Хау, сакъламайды ата юйюмде мени биреу да. Алай эсе да, анамы-атамы, кыарындашларымы жылыулары алыкыа да суутмагъандыла тыпыр ташымы. Кеслери бу дуняда жокъ эселе да, насыплым... Ала жорегимде жашагъанлары ючюн а – бютонда.

«Сат да кый юйно, нек тураса», – дегенле да боладыла. Не айтын кимге да. Манга уа андан ары жашарга, дунягя кез ачаргя кыарыу берген – ол ата юйюмдю, бешигим тебиретилген жеримди.

ЖУМАЙЛАНЫ Лейля.

Себеплик

Аналагъа болушлукъгъа

Законодательствогъа тийишлиликде кеп сабийли аналагъа пенсиягъа алгъаракъ чыгаргъа онг бериледи. Аны Кыбарты-Малкъарда 2024 жылыны башындан бери 110 тиширйу хайырланганды, аладан сегизиси беш эм андан кеп сабий тапханладыла, 23-сю – төрт, 79-су да юч баланы аналарыдыла.

Юч сабий тапхан тиширйу пенсиягъа 57 жылында чыгаргъа эркинди, төрт бала ёсдюргенле – 56 жылда, беш эм андан кеп сабийлери болгъанла уа – 50 жылларында. Социал фонду регионда бёлюмю кеп сабийли анааны пенсияларын жарашдыруу бла ол болжал жетгинчи кюрешип башлайды.

Соруула бла тиширйула фонду клиент службаларына барыргъа болушлукъдула, аладан бир-бирде талай документ да изленирекди. Аны бла бирге бёлюмню таматасы Николай Бакон тиширйуно пенсиясын алыргъа заманы 2024 жылда жете эсе, аны урунуу жыллары – 15, энчи пенсия коэффициенти да бек азындан 28,2 болургъа кереклисин эсгертеди.

Сабийни ёсдюрюрге алып эм артда аны артка кыайтаргъанла, ана болургъа эркинликлери сыйырылгъанла пенсияларын болжалдан алгъа алалыкъ тойюлдо.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Чампа

КЪЫЗЫЛ ТЮМЕНИ КЮЧЮ

Бу чамланы редакциягъа бизни штатда болмагъан корреспондентибиз Мызыланы Махир жибергенди. Алапы ол абадан тёлубюзден эшитип, жазып алганды.

Бизни элде Хашим деп бир кыолайлы, кыюлдан уста, чамны, лакъырдыны да сюйген киши болганды. Аны бла кыюншуда уа жыл саны келген, хар затны да билирге сюйген, кимден не хапарны эшитейим, деп айланыучу тиширйу жашагъанды. Бир күн Хашим малланы тюбюне мулжар этерге машок бла бир фотку алып келе болады. Узакъдан кыарап, ол тиширйуну кёредиде да, чам этерге эсине тошеди: терк окунчу машокну тешигине кызыл тюмени сугъады. Ол тиширйу, Хашимге жууукъ-лашханлай: «Жашым, не алып келесе?» – деп сорады.

Хашим а, кызыл тюмген да иги кёрюнюрча, машокну жыртыгъын да ол тиширйуну жанына буруп: «Да иш хакъчыгъымы бергендиле да, аны алып келеме», – деп жууаплайды.

Ол тиширйу аны эшитгенлей: «Кыарындашы да колхозда бухгалтер болуп, Хашим да молкно тонап, топ этедиле», – деп, орамдан-орамгъа чабып айлана эди.

«БИЧЕННИ БАЛАСЫ БОЛАМЫДЫ?»

Бичен ишге таулуладан уста киши болмаз десек, ётюрюк айтмак. Бу иш Орта Азияда болгъан эди. Колхозчула, жыйын болуп, аямай бичен ишлей болгъандыла. Таулула, башха миллетле да бирге. Бригадир а таулу киши эди. Ол, колхоз жыйлыудан чыгып, ишлегенлени кытарларына келеди. Сора, таулу жашладан бирине айланп:

– Гебени тюбюне балас нек салмагъансыз? – деп сорады.

Аны эшиткен кыргызылы киши сагышха кыалады. «Балас» дегенин ол «бала» деп ангылап: «Чёпно, бичени баласы боламыды да?» – деп, сейир этеди. Алайда таулу жашла харх этип коледиле.

Сагышпа

Ата юйню ёмюрледе ёзгертилмезлик жылыуу

бла келгенме. Эм алгъа арбазгъа салам берип, юйно эшиктерин да анча, сабийле уа, элини аууп тансыкылап, андан ичерге ашыгъадыла.

Мени уа ёз кыайгъым жорегими бийлей, аны алагъа кёргозтмезге кюрөшө, эм алгъа арбаз, юйно кеси бла, ызы бла уа анабызны отоуу бла «саламлашам». Кыалай эсе да, анда бир башха жылыуу барча кёрюне, бирси отоулагъа эсими артдаракъ бурама. Тегерек-башха кыарай, юйно алай тап тургъанына эллилериме да ыспас этеме. Анча замандан бери да, насыпха, тышыннан хыянат жетмегенди. Ма ол ышан а элими адамларыны хурметте, сый-намысха энчиликлерини шартыды деп, айтыргъа да излейме. Ата-анамы, кыарындашларымы ала бюгон да унутмагъандыла деген сезим а жорегиме бютонда хычуун тиеди.

Кече элде кыалабыз, танг атхаллай а, арбаз тегерегине да бир кыарайым деп, тышана эртте окуяна чыгъама. Сабийле уа алыкыа жуукъландыла. Кюнюно халы уа болмагъанча ариуду, бизни бачадан арысындагы теш да кегере тебирегенди. Табийгъат да татлы жукуддан энди уянып, кирпилдей башлагъанча кёрюнөди.

Алай эсе да, кезюме бир зат торленгенча эслене, ол не болгъанын ангылаялмай, тегерек-башха танг кесекни

Азмы-кёпмю озду, билмейме, юйде уллу кыз терекледен бири да аугъанын энди ангыладым, нек эсе да жорегим бир бек кысылды. Кыатына барып кыараргъа уа кыоркыгъан этгенча да болама. Кыоркыгъаным а аны ючюндю – ол бахчаны ёрге, агъачха жууукъ жанында эди.

Сора, кертме бачадан тышында ёсгенликте да, аны, кыз терекни да адамны жашауу бла тенгешдире, бу дуняда ёмюрлюк бир зат да болмагъанына жангыдан тошюне, жиямукъларымны тыялмай, жалма тюбюндеги шинтикге олтуруп кыалама. Жылла бла адамланы кыуандырып тургъан кегет тереклени да бу жашауда заманлары ёнчеленип берилгенине дагыда бир кере сейирге кыалама.

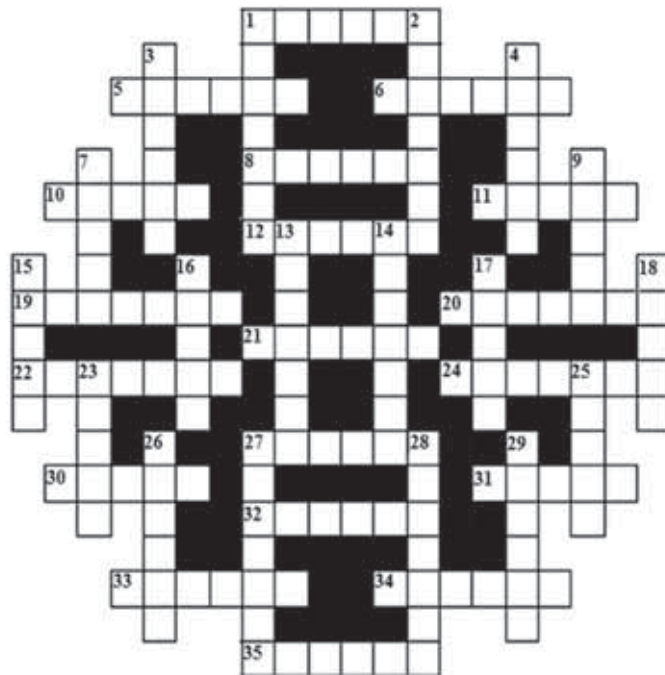
Тегерек-баш а алай ариуду, кек да бир булутсуз. Кыоркысам да, туруп, кыз терекни кыатына барама – ол атам кыюноп кетген ызладан бириди. Жаны-тини бахча, терекле эдиле аны.

Кесими кёлсюзлук этгеними ангыласам да, жорегим кызгъалыпды. Тереклени кыадарларын да кыарындашларымы жашууларына кере, бютонда бек жарсыйма. Чыпчыкыла да, мени кыайсыбыз алгъа жалсарып кыоыбыз дегенча, бир бирлерине ал бермей, эришген этгенча чюйюлдей, алай жырлайдыла.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Аны бла кыан алгъандыла эртте. 5. Ишлерге кыйын, юйюкген жюн. 6. Чалынган жерде жангыдан чыкыгъан кырдык. 8. Нальчик тийрелеринде эл. 10. Кызыла бла жашла бир бирлерине айтхан чам жыр. 11. Жашла чаладыла, кызыла аны жядыла. 12. Чыпчык ётмезча ишленген кваты мекам. 19. Малкыарлыланы мажюсю заманда ийман тереклери. 20. Ток илпеге кыарагъан адамгъа бизде алай айтадыла. 21. Таулу тиширйу ат. 22. Ол кыухарлыкды дуняны дейдиле. 24. Таурухда Гошаяхны жумушчусу. 27. Тукъум терекни бир бутакы. 30. Кыаралла арада аскерчиле алапы сакълайдыла. 31. Жылтырауукъ, окъа халылы кыумач. 32. Не тюрюю иште да игилик, низам. 33. Эрттегили аскерчини кереги. 34. Кюлде бисген гыржынны чыгарыучу сай таба. 35. Намазны ары айланп этедиле.

ЁРЕСИНЕ: 1. Гиче сабий. 2. Келини аллында ау. 3. Чыбык буруу. 4. Эрттегилиле шифоньер орунуна ары жыйгандыла кереклерин. 7. Ишни иги жанына барыуу. 9. Жарык берген зат. 13. Хапар, жомакъ, назму... 14. Уучу. 15. Юйно аллы. 16. Мардадан чыкыгъан адам. 17. Кюзде ол кыакыгынчы, хыяр татулуу болмайды. 18. Сахнаны ариу ауазлы адамы. 23. Жулдуз. 25. Шимал жаныны чам хапарлагъа кирген миллет адамы. 26. Бек иги. 27. Хар жерге да жетиучу, сёзчю адам. 28. Адамны кёлюн кётюрюрге айтылган ариу сёз. 29. Тышыннан кийилген кийим.

Газетни 33-чю номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

ЭНИНЕ: 7. Аршин. 8. Талас. 9. Таяк. 10. Апасы. 12. Алам. 13. Кыюан. 15. Окъуу. 19. Улан. 20. Архыз. 21. Тюек. 24. Ауукъ. 25. Акъыл. 28. Адеж. 30. Чаука. 32. Барс. 33. Хата. 34. Отоу. 36. Киеу. 38. Кийик. 40. Изеу. 41. Индек. 42. Танка.

ЁРЕСИНЕ: 1. Кыарбетле. 2. Ашык. 3. Ынна. 4. Атчы. 5. Алма. 6. Ассамблея. 11. Ат. 13. Кыан. 14. Ява. 16. Кыаз. 17. Уят. 18. Ахлулукъ. 22. Чум. 23. Окъа. 26. Адеплилик. 27. Архипелаг. 29. Жух. 30. Чат. 31. Аят. 32. Буу. 35. Ай. 37. Урду. 38. Кака. 39. Кютю. 40. Йине.

Бир ыйыккыны ичинде

Россеини спорт тутушуудан федерациясындан билдиргенлерине кёре, Къабарты-Малкьардан гёжефге Олимпиаданы алтын майдалы берилликди. Саугалау Россеини эркин тутушуудан чемпионатыны кезиунюнде ётерикди, ол а 30 апрельде – 4 майда боллукьду.

Биял Маховха — Олимпиаданы алтын майдалы

2012 жылда Лондонда бардырылган Олимпиадада Биял, 120 килограммга дери аурулукьда тутуша, жарым финалда горжюлю Давит Модзмашвилиге кьытдырып, кюнюш майдал алган эди. Модзмашвили да Узбекистанны атындан эришген Артур Таймазовха хорлатып, экинчи болганды. Алай допинг сынаулары жангыдан тинтген кезиунюнде алада чек салынган затла табылган эдиле. Ала бла 2019 жылда Таймазовну бла Модзмашвилини майдаллары сыйырылгандыла. Анга кёре Олимпиада оюнланы тарыхында биринчи кёре алтын майдалланы бир кереге эки спортчугьа бергендиле – Биял Маховха бла иранлы Комай Гасемиге.

Федерацияны президенти Михаил Мамашвили белгилегенича, майдалын Махов байрам халда кьыралабызны гимни согулуп, байрагы да кёторюлюп аллыкьды, нек дегенде Лондондагы Олимпиадада бизге чекле салынмагьандыла.

Хунерлиле сайлангьандыла

Черек районну Маданият юйюнде «Россеини устазыны жылы 2024» битеурросей конурсну муниципал кесеги башалгьанды. Бир ненча кюнню ичинде районну билим берген учрежденияларындан алты устаз тюрю-тюрю сынауладан ётгендиле. Алагьа багьа бергенле уа ала кеслерини оюмларын кьалай ангылата билгенлерине, кёп адам жыйылган жерде абызырамай сёлешгенлерине эс бургандыла. Эсеплеге кёре Огьары Малкьарны 2-чи номерли мектебини тарыхдан устазы Атайиланы Альбина Байдуллахона барысын да озганды.

Алчыланы тизмесине дагыды Кьашхатауда географиядан устаз Манияланы Аминат Музафаровна эмда Аушигерден

инглиз тилни устазы Амина Ахьедовна Хотова тюшгендиле. Бабугент элде мектепде математикадан устаз Чочуланы Лариса Тахировна, Жемталада 2-чи номерли мектепден инглиз тилден устаз Атайиланы Лейля Идрисовна эмда Огьары Малкьарда 1-чи номерли орта школдан инглиз тилни устазы Гузойланы Фатимат Мухамметовна конурсну ахырына жетгендиле.

Хорлам болдурган Атайиланы Альбина энди битеурросей конурсну регион кесегине кьатышырыкьды.

Устазланы районну администрациясыны башчысы Кьулбайланы Аман, белгили артистле, мектепде билим алган жашчыкьла, кьызчыкьла да алгышлагьандыла.

Кьонакь юйлеге — «Жулдузла»

Кемпинг эмда автотуризмни миллет союзу бла Роскачество табийгьатда кьонакь юйлеге (кемпингге – чатырлагьа) «жулдузла» берликдиле. Ала мурат этгенлерича, кьачествону жорукьларын кийриуню хайырындан адамланы солууларын кьурагьанла ишлерин игилендикдиле, жумушларын бютюн тынгылы толтурлукьдула, алай бла туристлени жанындан алагьа ышаныулукь да ёсерикди. Бу ишге бизнес кеси ыразылыгы бла кьатышыргьа боллукьду.

«Жулдузла» тохташдырыла туруп кьонакь юйлеге элтген жолланы халларына, солу жерлени тегерек-башлары кьалай айбатландырылганларына, алада кьоркьуусулукь не халда болгьанына эс бурулукьду. Ашханалагьа, адамла кеслери аш хазырларча жерлеге, сабийле ойнарча майданлагьа, санитар отулагьа эм ала битеу керекле бла кьалай жалчытылынганларына да кьараллыкьды. Чекленген онглры болган адамлагьа тынчлыкьлы онгла кьурагьанларын сююуге энчи эс бёлюнорюкьду.

Роскачествону туризм жаны бла арасында айтханларыча, быллай мадарланы болушлукьлары бла кемпинг эм автотуризмни айнытыргьа, жангы жолочулукьланы кьурагьа, аланы юслеринден туристлеге билдирге боллукьду. Алай бла битеу кьыралда да автомобильде барып солурча сейир жерлени саны ёсерикди.

Бирликни чакьлары

Малкьар халкьны кьыралагы кьайтарылган кюнне жоралап Нальчикни алтынчы номерли сабий садында байрам этгендиле. Ол ачылып, ишин башлагьаны жыл болады, аны таматасы Залина Халилова сабийлени патриот сезимлерин ёсдюруге улуу эс бурганлай турады. Кьыралабызны, республиканы байрамларын белгилейдиле, хар бирини юсюнден да гитчелеге ангылатадыла, бирликде жашаргьа чакьырадыла.

Байрамда таулу сабийле ана тиллеринде назмула окугьандыла, бирси жашчыкьла бла кьызчыкьла уа, аланы алгышлай, орус тилде тизгинле бла

кьууандыргьандыла, той-оюл этгендиле, миллет тепсеуелени бардыргьандыла. Дагыда байрам халда эришиуле да кьурагьандыла, ала айтылган тематикагьа кёре этилгендиле.

Сабийлени ана тилден юйретген Хазналаны Саида конкурсла да хазырлагьанды. Биринчи – «Бёркню ётюр», ызы бла – «Ат чарышле» – анда сабийле устазлары хазырлагьан иллу атах минип чаба эдиле. «Юй кьала» деген конкурса уа эки кьауум болуп эришгендиле. Мында кёрмюч да кьурагьандыла, малкьар халкьны тарыхыны, адетлерини юсюнден да айтхандыла.

Ачыкь эм магьаналы ушакь

Бу кюнледе РФ-ни МВД-сыны Усталакьны ёсдюругуно Шимал-Кавказ институтунда жолда кьоркьуусулукьну жалчыту жаны бла юйретиу дерсле бардырылгьандыла. Полициячылагьа ол кюн кьонакьга РФ-ни МЧС-ини КьМР-де Баш управлениясыны спецалистлери 1-чи класслы кьутхарыучу Киштикляны Мазан, психолог Лев Залесский, кьырал автоинспекцияны кьуулукьчусу Алла Моторова келгендиле.

Ушакь халда бардырылган юйрениуле уа жолда болган автотранспорт аварияны юсюнден фильмге кьараудан башлангьанды. Ызы бла Алла Моторова жыйылганлагьа аварияла асламында кьаллай сылтаула бла байламлы болганларын эсге салгьанды.

Ызы бла сёз РФ-ни МЧС-ини Баш управлениясыны штатдагы психолог Лев Залесскийге берилгенди. Спецалист полициячылагьа аллай кьыйын болумну юсюнде кеслерин кьалай жюрюруге кереклисини юсюнден эсгергенди. Ол биринчи такыйкьы аладан да кьыйын болумгьа тюшгенлеге, керек болса уа, аланы жууукь-ахлуларына да

кьаллай болушлукь тапдырыгьа кереклисин ангылатханды. Адамла аллай кезиуледе кеслерин кьалай жюрюутгенлерин да ачыкьлагьанды психолог. Полициячыла аллай аварияла биринчи болуп жетгенлерин белгиле, Лев Залесский аланы жууаплылыкьларын эсгергенди.

Киштикляны Мазан а кьыйын аварияланы кезиулеринде адамланы автомобильдеден темирни кесип чыгарыу иш кьалай бардырылгьаны юсюнден айтханды.

Тюбешиуге кьатышхан полициячыла чертгенге кёре, бу лекциядан сора кол транспорт авариялагьа башха кёзден кьарагьандыла.

Бетни басмагьа **ТЕМУККУЛАНЫ Амина, КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфиа, ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат, ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагьандыла.

Учредитель: Къабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

**Баш редактор
КЪОНАКЬЛАНЫ Хасан**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный – 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь – 40-28-97. Секретариат – 40-93-62. Корректор, спецалистле – 42-63-52.

Газет Басманы эс асламын информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагьа "КьМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмалангьанды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагьатда кьол салынады. 20.00 сагьатда кьол салынганды.

**ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:**

Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфиа - жууаплы секретары орунбасарлары; Гельяны Валентина (1,4-чю бетле), Зезяланы Лида (2,10-чу бетле), Ахматланы Люаза (3,9,11,12-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1806 экз. Заказ № 637

Багьасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспекти, 5

электронный почтасы:
elbr_50@mail.ru